

MUZEJNÍ LISTY

Vydává Oblastní muzeum Praha-východ, p. o., Masarykovo náměstí čp. 97, Brandýs n. L.-Stará Boleslav

Staročeské Vánoce v muzeu

Vánoce patří k nejoblíbenějším svátkům v roce. Naši předci se na ně důkladně připravovali a předvánoční i vánoční dobou je provázelo množství zvyků a tradic, které bychom vám chtěli na naší výstavě přiblížit.

Začneme adventním obdobím zahrnujícím čtyři neděle před Štědrým dnem. Jedná se o období půstu, střídmosti a rozjímaní, které v minulosti přinášelo mnohé tradice spojené s obchůzkami, maskami nebo věštěním. Zjistíte, jaké zvyky se dochovaly až do dnešní doby, ale připomeneme si i ty téměř zapomenuté. Podíváme se, co všechno patřilo k přípravám na Vánoce a jak dříve samotné svátky v domácnostech probíhaly. Spojnici mezi minulostí a dnešním pojetím Vánoc si na výstavě může zkusit najít každý. Ať už se týká stavění betlému, zdobení stromečku či přípravy vánočního stolu a jídel na něm. Výstava potrvá do 11. ledna 2026.

*Kateřina Klicperová,
kurátorka a autorka výstavy*

Nejstarší čluny – monoxylly na Labi

Nález většího z monoxylů – vytažen z Labe v Toušeni v roce 1940.

Ve sbírce našeho muzea se nacházejí dva mimořádně velké sbírkové předměty, které archeologové nazývají monoxylly. Název „monoxyl“ pochází z řeckého pojmu „monoxylon“ a označuje jednoduchou loď vydlabanou z jednoho kusu kmene. Tyto lodě jsou považovány za jedny z nejstarších druhů plavidel, jejich používání je archeologickými nálezy potvrzeno už od střední doby kamenné. Objevují se více či méně ve všech obdobích historie lidstva a v určitých oblastech se užívají dodnes, např. u domorodých kmenů žijících přírodním způsobem života v různých oblastech Afriky, Jižní Ameriky a Austrálie.

Výroba těchto člunů nebyla v technických podmínkách pravěku

a středověku nic snadného. Nejprve musel být poražen příhodně velký rovný kmen, nejčastěji dubový, ten byl zbaven kůry a na koncích za-

Původní lovci a rybáři na Andamanských ostrovech (historická fotografie, okolo roku 1870).

oblen nebo zašpičatěn. Vnitřní prostor kmene byl vydlabán tesáním dostupnými nástroji (kamennými, v mladších obdobích pravěku kovovými sekerami a teslicemi) tak, aby se zajistil prostor pro posádku a náklad a zároveň zůstaly dostatečně silné stěny. K vytvoření dutiny v kmeni se mohlo využít i staré techniky vypalování vnitřku kmene ohněm. Některé čluny byly uvnitř členěny kolmými přepážkami. Člun byl poháněn vesly upevněnými na bok lodi.

V Evropě bylo dosud nalezeno pouze několik desítek těchto plavidel. Monoxylly se dochovaly především z území Německa, Francie, Velké Británie, ale i Švýcarska, Polska, Česka, Slovenska nebo Bulharska. Nejstarší dochovaný evropský exemplář pochází z nizozemské lokality Pesse a jeho stáří se datuje okolo 7500 let př. n. l. Velikost člunů je různá, od dvou do třiceti metrů, některé monoxylly byly schopny pojmout až 20 osob. Dosud nejdelší známý exemplář byl nalezen na lokalitě Brigg v Lincolnshiru a měří 14,8 metru. Monoxylly jsou rovněž zmiňovány i v prvních historických zprávách o Slovanech, v souvislosti s účastí Slovanů a Avarů při útoku na Cařihrad v roce 626 a o 50 let později při obléhání Soluně. Slované se údajně na monoxylech pouštěli

i na otevřené moře. Tacitus a Plinius zmiňují monoxylly u Germánů, Titus Livius a Caesar u Keltů.

Z České republiky je v současnosti známo okolo 25 různě zachovaných starých člunů a jejich částí, všechny pocházejí z toků řek Labe a Moravy. Naše muzeum patří k několika málo institucím, které je vlastní, a to hned dva kusy.

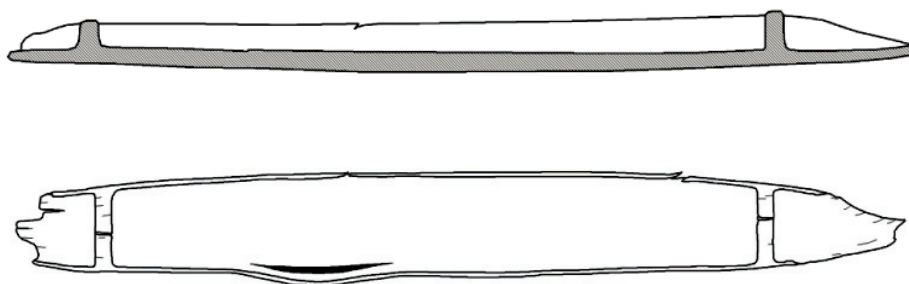
Ten větší a zachovělejší z nich vás přivítá již při vstupu do nově otevřené recepce a městského infocentra v přízemí muzea. Je to největší exponát naší muzejní sbír-

ky, i proto je vystaven netradičním způsobem – zavěšen pomocí nosné konstrukce pod klenbou se „vznášející“ nad hlavami návštěvníků. Člun je otočen pohledovou stranou do jeho vnitřku, takže můžete spatřit nákladní prostor i dvě zachované příčky ponechané uvnitř kmene při tesání, které oddělují vnitřní část od obou špiček. Loď byla vytažena z Labe v říjnu roku 1940 v Lázních Toušeň, pod ústím Jizery do Labe v blízkosti bývalého toušeňského cukrovaru (v současnosti slouží jako filmové a fotografické ateliéry). Je vyrobena z kmene dubu a její zachovaná délka dosahuje 650 cm, maximální šířka je 74 cm.

Druhý z našich monoxylů je spíše torzem původně většího, avšak hůře dochovaného člunu, z něhož se podařilo zachránit pouze část plochého dna se zbytky dvou dělicích příček. Pochází z řečiště Labe v Brandýse nad Labem a byl vytažen v roce 1941. Z roku 1942 existují rovněž archivní zmínky o nálezech podobných člunů z nedalekého Martinova a Jiřic u Kostelce nad Labem, ty však byly v těžkých válečných letech ponechány svému osudu a do muzejních sbírek se nedostaly.

Američtí domorodci vyrábějí monoxyl, podle akvarelu Johna Whitea, 1590

Toušeňský monoxyl ze sbírky muzea - řez a pohled shora.

Exempláře z Toušeně a Brandýsa nad Labem zatím není možné přesněji časově zařadit, pravděpodobně ale pocházejí z období raného středověku. Vzhledem k místu nálezů datujeme oba čluny rámcově do 10. - 11. století, do doby formování a počátků existence českého státu, kdy v této části Polabí hrálo významnou roli přemyslovské hradíště ve Staré Boleslavi.

Z oblasti Polabí ale známe i nové zajímavé nálezy, které jsou výrazně starší. V roce 2023 byly v Hradci Králové v nánosech starého koryta Labe odkryty dva polotovary částečně opracovaných kmenů – nedokončených člunů, které bylo možné moderními metodami datovat do let 220-180 př. n. l., tedy do mladší doby železné, kdy na území Čech i Moravy žily kmeny Keltů.

Zatím nejstarší datovaný monoxyl z České republiky je loď z Mohelnice nalezená v roce 1999. Podle analýzy letokruhů dřeva byla určena doba jejího vzniku mezi roky 281 a 301 př. n. l., tedy rovněž do období keltského osídlení našich zemí.

*Andrea Němcová,
archeoložka muzea*

Staroboleslavští cukráři a perníkáři

Původní dům rodiny Šicnerů za kostelem u školy ve Staré Boleslavi sloužil také jako výrobní a krám. Dnes již neexistuje.

Vedle krámů s náboženskými předměty sousedily vždy v každém poutním místě, tedy i ve Staré Boleslavi, boudy cukrářů. Zde si konkurovali pouze čtyři místní cukráři. Nejprve bratři Šicnerové, později cukrář Bláha a za první republiky po první světové válce se přidal cukrář Karlík.

Šicnerové byli původně perníkáři, jako ostatně všichni tehdejší cukráři. Sledujeme-li staroboleslavské pouti hlouběji do 19. století, byl pro mlsné jazyčky k dostání jen perník perníkáře pana Václava Šicnera. Jeho cukrářství, původně perníkářství, sahá svými počátky hluboko zpět do 19. století. Po jeho smrti pokračovali dva nejstarší synové František a Josef s dalšími čtyřmi sourozenci jako pomocnými silami.

Mnozí perníkáři měli své tajné výrobní recepty. Tak se udrželo i v rodině Šicnerové, že František Šicner nesdělil taje své výroby perníků ani bratru Josefovi a *vzal si je do hrobu*. Prý je znal z paměti. Perník Františka Šicnera byl asi vskutku zvláštní, protože jej dodával např. až do Lysé nad Labem.

Oba jezdili na pouti i do okolních měst, např. k sv. Vojtěchu do Neratovic, do Benátek i jinam. Jejich zboží tam dovážel některý staroboleslavský drobný povozník.

Stejně tak jezdil po poutích i později zde usazený cukrář pan Bláha. Ten měl krám na náměstí v největším jednoposchodovém domě. Za první republiky přibyl čtvrtý cukrář pan Karlík s výrobnou a krámkem na mostě poměrně vzdáleném od středu města.

Bylo tradicí, že majitelé měli v prostoru náměstí svá stálá vyhrazená místa, najatá za pevně stanovené poplatky z místa od městského úřadu. U sochy sv. Václava měli své boudy cukráři Šicnerové, vedle nich cukrář Karlík. Cukrář Bláha měl stálý krám v Leinerově domě přímo na náměstí a neměl vlastní tzv. „štont“ (stanoviště). Šicnerové rozestavěli tolik bud – štontů, kolik jich mohli svými dospělými členy rodiny obsadit. Při různých příležitostech jim prodávali i zjednaní prodavači. Šicnerovi stavěli strategicky až pět bud na náměstí a u kostela sv. Václava. Otec Václav Šicner míval také jednu boudu v Houstce, pokud se tam při pouti konala taneční zábava.

Později postavený rodinný dům-prodejna naproti škole existuje dodnes.

Zapomenuté hroby

Božena Šicnerová (manželka Václava Šicnera) a Marie Tesařová.

Při velkých mariánských poutích, které byly vždy dvě, se krámy stavěly už v předvečer, naplnily zbožím a bylo nutné tam pro bezpečnost spát.

V Šicnerově rodině se uchovaly až do 60. let 20. století velmi staré perníkářské formy. Formy koní a jiných zvířat, pro děvčata panenky různých velikostí, srdce a jiné. Typické pro Boleslav, město s vojenskou posádkou dragounů, byly i formy dragounů na koních i bez koně. Bylo na perníkáři, jak základní tvar dozdobí svým cukrářským uměním. Za první republiky byla tato poslední úprava usnadněna papírovou nálepkou. Tu kupovali cukráři od dodavatelů s cukrářskými potřebami. Poslední z rodiny Šicnerů – Václav už na jarmarky a poutě nejezdil.

Formy perníkářské rodiny Šicnerů byly zachráněny a předány tehdejšímu Okresnímu muzeu v Brandýse nad Labem. To zhotovilo jejich trvalé obtisky do modelovací hmoty a uspořádalo někdy kolem 70. let 20. století jejich samostatnou výstavu. Později byly používány i na jiných regionálních výstavách, což trvá dodnes (viz současná výstava v muzeu Staročeské Vánoce).

František Hyka,
spolupracovník muzea

Na staroboleslavském hřbitově je plno zapomenutých hrobů. Někdy přitom souvisejí se známou osobností, případně je náhrobek zajímavý architektonicky (u náhrobků lze často zjistit i jméno autora).

Chtěla bych poukázat na několik výjimečných případů péče o tyto opuštěné hroby, které se v poslední době vyskytly a za kterými stojí vnímaví sponzoři.

Sponzor, jenž si nepřeje být jmenován, si pronajal opuštěný hrob varhanáře Bohumila Paštiky, jednoho z největších odborníků svého oboru v první polovině 20. století, a na vlastní náklady ho nechal zrekonstruovat. Restaurátorské práce provedl roku 2023 kameník Miroslav Vaňousek ze Skorkova.

Opuštěnou hrobku rodiny Slezákových si za účelem jejího zrestaurování pronajala paní restaurátorka MgA. Eva Fajmanová. Hrobka byla v květnu 2025 navržena na kulturní památku. V současnosti probíhá řízení a čeká se na rozhodnutí ministerstva kultury.

Další, kdo projevil zájem o zachování hodnotných hrobů a hrobů zajímavých osobností, byl Městský úřad Brandýs nad Labem-Stará Bo-

leslav. V současné době probíhá jejich evidence, a pak z nich budou komisionálně vybrány ty, nad kterými bude držena ochranná ruka.

Je třeba též připomenout, že ani návštěvníkům hřbitova není jeho osud lhostejný. Nenápadně zde působí řada dobrovolníků, kteří se starají o opuštěné hroby, zdobí je a tu a tam na nich rozsvěcují svíčky.

Chcete-li se také zapojit a sponzorovat některý z opuštěných hrobů, směle do toho!

Věra Fojtíková,
spolupracovnice muzea

Vlevo poničená hrobka rodiny Slezákových.

Liboslava Fafková st.

Petr Fafek

Pocta rodině Fafkových

V letošním roce pojmenovala městská část Praha 7 novou ulici po odbojářích, kteří se zapojili do pomoci výsadku ANTHROPOID.

Jedná se o rodinu Fafkových, aktivní odbojáře a podporovatele Jana Kubíše a Josefa Gabčíka. Vzpomínková akce proběhla 8. září za účasti zastupitelů Prahy 7 a developera Skanska Residential Development Europe, který vznikající rezidenční čtvrť v pražských Vysočanech realizuje.

Petr Fafek se narodil 30. července 1893 v Dušníkách v okrese Kladno Emilu a Zdeňce Fafkovým. Fafek byl českobratrského vyznání, účastnil se 1. světové války, z níž se vrátil jako italský legionář. Od roku 1919 byl úředníkem Československého červeného kříže (ČČK), kde pracoval jako účetní. Po zákazu této organizace v roce 1940 mu MUDr. Marta Johanovská nabídla místo v Masarykově lize proti tuberkulóze (MLPT), kde začal pracovat jako vrchní účetní.

Liboslava Fafková se narodila 10. října 1892 v Praze Františku Jiránkovi a Marii Jiránkové, rozené Brejškové. S Petrem Fafkem byla sezdána 11. října 1919. Povoláním byla vyučená cukrářka. Dle svědectví lidí, kteří ji znali, to byla žena

velkého citového založení a ochotná ke každé oběti. Stejně jako její manžel byla českobratrského vyznání. Manželé Fafkovi vlastnili pro zlepšení své hospodářské situace cukrářství v Husově třídě na Žižkově. Později se přestěhovali na Vinohrady do Kolínské ulice. Zůstali však věrni svému náboženskému sboru a žižkovské Betlémské kapli, kam chodili všichni na nedělní bohoslužby.

Manželé Fafkovi měli dvě dcery. Starší Rela Fafková se narodila 30. července 1920 na Žižkově. Rela se po vystudování gymnázia Elišky Krásnohorské přihlásila na filozofickou fakultu. Po jejím uzavření se připravovala na dráhu učitelky. Nakonec jako otec zakotvila od 14. února 1942 v poradně Masarykovy ligy proti tuberkulóze. Byla pravým obrazem svého otce. Druhá dcera Liboslava Fafková se narodila 12. prosince 1922 na Žižkově. Liboslava byla dívka milé, usměvavé tváře a dobré duše. Povoláním byla úřednicí. Zaměstnána byla taktéž v Masarykově lize proti tuberkulóze. Během pobytu parašutistů v jejich bytě často chodila s Josefem Gabčíkem na procházky, a to hlavně na jejich oblíbený Nebozízek.

V roce 1940 byl Petr Fafek poprvé zatčen gestapem. Byl obviněn z toho, že zatajil okupantům značné množství potravin a léků po zákazu Českého červeného kříže. Místo aby je dle příkazu odevzdal německým okupantům, domluvil se s MUDr. Johanovskou a nabídl je MLPT, aby je využila pro své léčebny. Po třech nedělích, když se vrátil domů, jen prohlásil: „Podruhé už bych se jim nechtěl dostat do rukou.“

Asi v polovině března 1942 přišla za pokladnicí Masarykovy ligy proti tuberkulóze dr. Johanovskou členka představenstva Ligy Anna Šrámková. Poprosila ji, zda by mohla mezi zaměstnanci MLPT vytipovat spolehlivé lidi, kteří by byli ochotni ve svém bytě přechovávat dva parašutisty ze skupiny ANTHROPOID. Následně po šest neděl tak našli v nejvyšším patře domu v Kolínské ulici 1718/11, kde Fafkovi bydleli, parašutisté jeden ze svých přechodných domovů.

Fafkovi se nepřestali o Jana Kubíše a Josefa Gabčíka starat ani poté, co našli úkryt v kryptě chrámu sv. Cyrila a Metoděje. O tento úkryt se ostatně postaral sám Petr Fafek, když požádal Jana Sonnevena, revizora účtů MLPT, který patřil k čelním představitelům sboru pravoslavné církve v chrámu sv. Cyrila a Metoděje, zda by pro parašutisty nenašel úkryt v jejich chrámu. Prvně dokonce Fafek uvažoval o tom, že by možný úkryt mohl být i ve sklepech Betlémské kaple v jejich sboru na Žižkově. Tuto možnost mu sám navrhl místní evangelický farář K. P. Lanštljak.

Petr Fafek byl zatčen s oběma dcerami v bytě v Kolínské ulici. V železných vazbách byl odveden k přistavnému vozu před domem. Manželka Liboslava byla zatčena v pekárně v nedaleké Perunově ulici.

Zatýkácké komando, které bylo převlečeno za pracovníky plynárenské společnosti, vedl sám hlavní vyšetřovatel atentátu kriminální rada

Heinz Pannwitz společně s Heinzem Janturem.

Po celý měsíc po zatčení byl byt Fafkových střežen gestapem. To zde čekalo na možného návštěvníka z řad odbojářů a zároveň si užívalo ze zásob jídla a prádla, které měli Fafkovi nashromážděny pro podporu parašutistů.

Dle svědectví spoluvězňů víme, že Liboslava Fafková byla ustaranou matkou, vroucně milující svého muže a obdivující své dcery, se kterými se denně ráno na procházce po dvoře věznice potěšila, ovšem jen pohledem. Jakmile však byla vyvolána k výslechu, změnila se v hrdinku. Napřímila se a jako by vyrostla, oči

Rela Fafková

Liboslava Fafková ml.

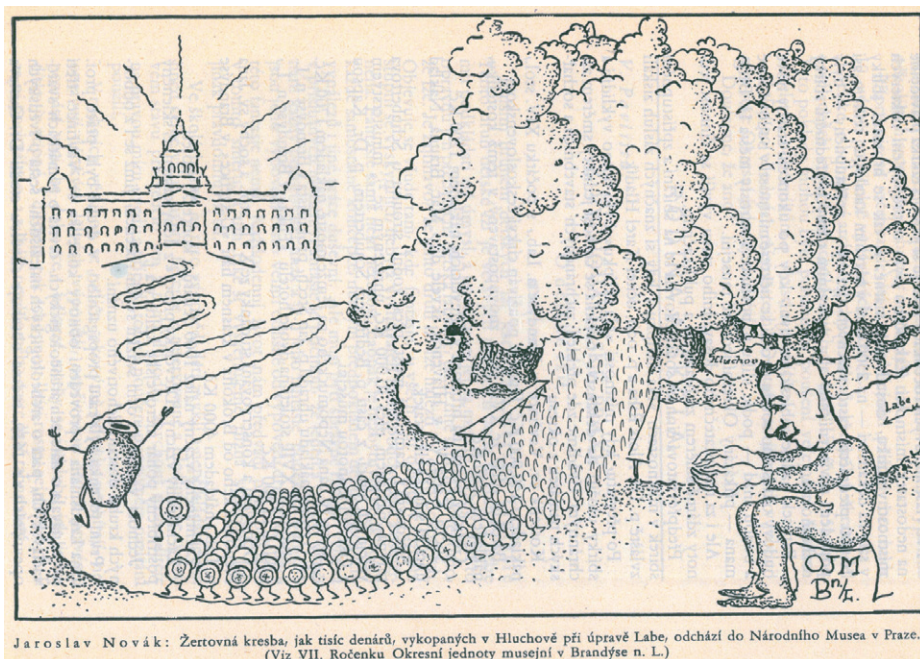
jindy měkké a usměvavé dostaly lesk a vzdor. Když se vracela z Pečkárny, měla dlouho soustředěný a nepřítomný pohled. Jednou byla potrestána tím, že tři dny a tři noci bez jídla a spánku stála na chodbě před celou.

Z Terezína se podařilo Fafkům poslat svým příbuzným ještě několik korespondenčních lístků. Pak ale přišla zpráva poslední. Dne 24. 10. 1942 byla Liboslava Fafková st. popravena v 10:50, Liboslava Fafková ml. v 10:52, Rela Fafková ve 12:38 a Petr Fafek byl popraven v 16:02.

V roce 1968 byla na domě v Kolínské ulici osazena deska z bílého mramoru připomínající, že zde žila rodina Fafkova, která byla popravena v koncentračním táboře Mauthausen za ukrývání parašutistů Gabčíka a Kubiše.

Na památku těchto statečných a odhodlaných lidí byla nyní pojmenována ulice, podobně jako po rodinách Moravcových, Strnadových a Pechmanových, s nimiž sdíleli společný osud.

*Vlastislav Janík,
ředitel muzea*

Jak se Stará Boleslav zapsala do dějin české numismatiky

*Tisíc denárů a tisíc roků skorem,
tak to zahučelo mocným sborem,
po Brandýse, Boleslavi,
naším Polabím.*

To jsou verše z „Legendy o nálezu denárů v Hluchově u Staré Boleslavi v roce 1931“, jejímž autorem je všestranná a neprávem opomíjená osobnost našeho města z první poloviny 20. století – jednatel Okresní jednoty musejní Josef Čermák známý pod značkou Irma. Verše ilustrují, jaké asi pozdvižení způsobila zpráva o nálezu nádoby s denáry, která se rozletěla první jarní den roku 1931 po našem souměstí a jeho blízkém okolí.

Mince objevil dělník Karel Zandálek ze Staré Boleslavi při práci na regulaci Labe, konkrétně během hloubení nového řečiště pro plavební komoru. K této události došlo v místě rozcestí cest kaple sv. Rocha – Šorelův mlýn – Houštka. Nádobka z pálené hlíny lahvého tvaru a s provrtaným hrdlem ležela v zemi dnem vzhůru v hloubce 60–80 cm a obsahovala přes 1 000 stříbrných denárů pocházejících z konce 10. století. Nádobka byla

poškozena a snad v euforii z nálezů „pokladu“ si její obsah částečně rozebrali přítomní pracující dělníci. Zde je určitě namístě vzdát hold výše zmíněnému Josefu Čermákově, který nelitoval námahy a chodil dům od domu, aby zcizené mince vrátil do nálezového celku. Tak byl díky jemu a dalším úředním osobám nalezený „poklad“, až na některé vskutku zatoulané mince, prakticky celý zachráněn.

S 1 006 kusy mincí se ve své době jednalo o největší nález denárů z počátku českého mincovnictví, než ho v roce 1936 překonal nález poděbradský s více jak 1 400 denáry.

Na nalezené denáry si zpočátku dělalo nárok město Stará Boleslav. Jelikož byl poklad zakopán, a později i nalezen na státním pozemku, skončil celý nález v Národním muzeu v Praze. Zde se jej ujal náš přední numismatik dr. Gustav Skalický, který celý nález prozkoumal a popsal. O rok později byla jeho kompletní studie s popisem mincí a tabulkami vydána tiskem Okresní jednotou musejní v Brandýse nad Labem jako její sedmá ročenka. Význam staroboleslavského nálezů tkví

především ve skutečnosti, že se jedná o nález nejen početně obsáhlý, ale také i téměř kompletní, který tak napomohl k určení chronologie počátků ražby českých mincí. Je pozoruhodný i tím, že se zde poprvé objevily do té doby neznámé typy a varianty mincí.

Většinu mincí tohoto souboru tvořil tzv. ethelredský typ (dle anglického panovníka Ethelreda II., vládnoucího v letech 978–1016). Druhým nejpočetnějším typem mincí byl tzv. fríský typ, jenž je jen o málo starší než typ předchozí. Výzkum mincí také ukázal, že v rané fázi českého mincovnictví (tj. v letech 960–1000) docházelo poměrně často k výměně starších typů mincí za nové emise, neboť nalezené mince byly mimořádně zachované, jako by oběhem vůbec neprošly,

anebo jen velmi krátce. V této souvislosti je zajímavá i absence starších typů mincí, což svědčí buď o jejich stahování z oběhu nebo snad o jejich odlivu na zahraniční tržišť. Dokladem toho mohou být hromadné nálezy mincí v sousedním Polsku, kde české mince jsou velmi významně zastoupeny.

Staroboleslavský nález z roku 1931 obsahoval:

1) ražby knížete Boleslava II., který razil jak typ fríský (s rukou boží-dextera Dei a křížem), tak i ethelredský typ (s rukou a poprsím panovníka), tak i tzv. byzantizující typy mincí (s křížem a hlavou Krista – v nálezů nezastoupeny),

2) mince slavníkovského knížete Soběslava,

3) mince z ražeb kněžny Emmy (opis „Emma Regina“), manželky Boleslava II.

V případě staroboleslavského nálezu tedy můžeme mluvit o mincovním souboru (o kompletním vzorku mincí), který pokrývá poměrně krátké časové období, kdy mince před ukrytím mohly vůbec být součástí českého peněžního oběhu. Za jednotlivými mincemi se skrývá jejich konkrétní původní majitel, snad bohatý obchodník, jenž si svoji hotovost z dnes neznámých příčin už nevyzvedl. Dobu ukrytí pokladu je možno datovat okolo roku 995. Soudí se, že může mít souvislost s vyvrácením slavníkovského panství Přemyslovci a pádem Libice, která byla jejich hlavním sídlem a současně mincovnou.

Na závěr je třeba dodat, že popsaný staroboleslavský nález je i pro dnešní numizmatiky natolik zásadní, že jej zmiňuje každá práce zabývající se počátky českého mincovnictví. Pro dějiny českého státu má nedožrnný význam.

Miloš Hummel,
spolupracovník muzea

Literatura:

ČERMÁK, Josef (IRMA): *Legenda o nálezu denárů v Hluchově u Staré Boleslavě v roce 1931*, Brandýs nad Labem 1932.

ČERMÁK, Josef (IRMA): *Poklad v Hluchově*, Naše Polabí 8/8, 1931, s. 119.

HLINKA, Bohuslav – RADOMĚŘSKÝ Petr: *Peníze, poklady, padělky*, Praha 1996, s. 57 a 61.

LUTOVSKÝ, Michal – PETRÁŇ, Zdeněk: *Slavníkovci. Mýtus českého dějepisce*, Praha 2004, s. 101 a 121.

PETRÁŇ, Zdeněk: *První české mince*, Praha 1998, s. 64, 68-69 a 77.

Kořeny mé lásky k historii

Pan doc. PhDr. Jaroslav Jaroš, CSc., čečelický rodák (*26. 3. 1935) a celoživotní kantor (tělesná výchova-čeština), důchodce a svým způsobem stále aktivní kronikář, byť dnes již neoficiální, dostal jednu jedinou otázku: Kde získal svou lásku k regionální historii?

„Velký vliv na mne měl již nástup na obecnou školu v Čečelicích na samém počátku druhé světové války. Tehdy tam učil pan učitel Zdeněk Aim (*1911), a ten s námi malými dětmi hodně chodil do okolí obce, a přitom ukazoval kamsi do krajiny a vypravoval, že toto je vrch Cecemín s nejstarší vinicí v Čechách, tady zase náš románský kostel sv. Havla, dále za lesy Stará Boleslav, kde byl zavražděn kníže Václav.

Dítěti jsou nejprve velkým vzorem rodiče, s nástupem do školy pak kantor – to platilo tehdy i nyní. Pan učitel Aim byl velmi vyspělým a čestným kantorem. Po válce měl potíže s komunistickým režimem. Nějakou dobu byl za své politické postoje i zavřený. Žil ještě v roce 1995, kdy jsem jej zval na sraz rodáků. Tehdy však ze zdravotních důvodů již přijet nemohl.

Také musím zmínit moji maminku. Byla velká vlastenka – náčelnice

místního Sokola. Pocházela z mnoha dětí. Vyrůstaly ve skromných poměrech. Třebaže nějakého zvláštního vzdělání nenabyla, historii měla ráda. Často mi vyprávěla různé lokální příběhy i obecné české báje. Uvědomme si, že jsem si dětství odžíval za války, takže asi i tehdejší situace měla na mou výchovu vliv.

Zlom bych viděl i ve středoškolských studiích. V letech 1946-1948 jsem studoval na Státním reálném gymnáziu Mělník, kde mne ovlivnili profesor Jirásek a pan profesor Pulkrábek na výtvarnou výchovu. Do hodin nosil pravěké archeologické nádoby a my podle nich kreslili.

Roku 1948 jsem přešel na střední školu do Všetat. Vzpomínám s láskou na profesora Václava Michovského, který byl pro změnu velkým odborníkem na antiku. Roku 1950 jsem se vrátil na mělnické gymnázium.

Při pozdějším studiu pedagogiky jsem se zase v několika studentských pracích hodně věnoval historii a vývoji malotřídních škol. Tím jsem dostal možnost poznat bohatství materiálů v našich archivech pojednávajících o drobných venkovských školách a životě na venkově obecně.“

Jaroslav Jaroš,
Martin Hůrka

Ševcovská dílna Františka Knížete

Na podzim 2025 pan Jiří Tuháček z Brandýsa-Královic daroval muzeu vybavení ševcovské dílny svého dědečka Františka Knížete (1. 7. 1877 – 7. 4. 1954). Tento mistr obuvnický měl svou dílnu v Podkostelní ulici v Brandýse nad Labem číslo popisné 563, původní dům dodnes stojí na svém místě. Obuvnický podnik se zaměstnanci provozoval již otec Františka jménem Antonín (1924), a to v nedaleké bývalé Kostelní ulici (dnes F. X. Procházky).

Některé darované ševcovské nástroje jsou druhotně opatřeny různorodými úchytkami. Vnuk Jiří nám osvětlil jejich smysl: „Domeček byl velmi malý, dílnu tedy děda musel mít v obytném prostoru, kde kvůli úspoře místa jednotlivé nástroje zavěšoval k okraji pracovního stolu.“ Sám Jiří jako malý chlapec sedával v dědově dílně na třínožce, tzv. verpánku a sledoval výrobu bot:

„Děda nejprve namočil přes noc do vody hovězí kůži, aby byla dostatečně poddajná. Druhý den pomocí kladívka s kulatou plochou hlavou vytvaroval kůži na hladkém kameni, který prý pocházel z řeky Jizery. Kůži současně pomocí nože zvaného knejp ořezal do požadovaného

tvaru podrážky. Svršek obuvi upevnil pomocí řemenu (tzv. potěhu) do stojanu. Vzal do ruky půrek, kterým za přispění speciálního kladívka vytvořil do budoucí podrážky dírkou. Stejným kladívkem následně do děr zatloukl dřevěné „hřebíčky“ zvané floky. Tyto floky pomocí rašple následně zarovnal tak, aby žádný nevyčníval. Šídlem naděroval okraje podrážky a hrubou nití namočenou v rozehřáté smole (tzv. dratví) tyto okraje obšil.“

Jiří Tuháček k ševcovskému souboru „přibalil“ na cestu do muzea také svůj dřevěný černý vojenský kufr z roku 1955. S tímto typem kufru musel dříve na základní vojenskou službu nastoupit každý bránc. Tato povinnost skončila právě rokem 1955.

Tento kufr je zajímavý i z jiného důvodu. Na vnitřní straně víka je mapka a tužkou psaný seznam míst, kde Jiří Tuháček vykonával svoji vojenskou službu. Monogram „JT“ je vytvořen pomocí přibitých cvočků. Každý z nich symbolicky značí jeden měsíc povinné vojenské služby.

Jiří Tuháček,
Martin Hůrka

Domek v Podkostelní ulici čp. 563.

Ševcovský „vercajk“.

Za dávnou historií mezi Velení a Sluhy

Pár kroků od lokality Zlatý kopeček v polích mezi Přezleticemi a Velení, kterou lze považovat za jedno z nejvýznamnějších archeologických nalezišť ve střední Evropě, se nachází krajina, kde se minulost prolíná s přítomností. Rozprostírá se zde rybník Podháj a malebná louka mezi lesním svahem a klikatým tokem Mratínského potoka. Cesta vede k dalšímu rybníku ve Sluhách. Je znám pod označením Mlýnský. Dnes tu panuje klid a ticho, ale na první pohled nenápadné místo skrývá překvapivě bohatý příběh, který dokáže vyprávět i zdánlivě obyčejný nález učiněný s detektorem kovu.

Nalezená ocílka ve tvaru koně.

Pokud se na cestu vydáme od veleňské čističky odpadních vod, všimneme si svahu porostlého náletovými dřevinami. Právě zde, na mírném návrší, se našlo velké množství keramických střepů, ale téměř žádné kovové artefakty. Jaký příběh se za nimi skrývá?

Rybník Podháj kdysi sahal mnohem dál do louky. Dříve se mu říkalo Tvrzský. Je tak docela pravděpodobné, že právě někde v těchto místech stávala zaniklá tvrz Velenec. Možná, že na svahu ve 14. století sedával Vaněk z Velence, první známý držitel vsi, zapsaný v zemských deskách roku 1318. Možná tu s přáteli sle-

doval odraz zapadajícího slunce na hladině rybníka nebo se sem prostě jen vyvážela suť a svah sloužil coby smetiště. Dnes už se to těžko dozvíme, ale fantazii se meze nekladou.

Na konci rybníka stojí hájovna, která bývala kdysi mlýnem. Ve svahu opodál je vidět odtěžená pískovcová stěna se zasypanou dutinou. Podobné útvary lze nalézt i jinde v okolí. Mohlo jít o skalní přístěnky, jaké lidé nedaleko odtud využívali ještě v 19. století?

Za hájovnou se otevírá pohled na rozlehlou louku. Když jsem tu realizoval prospekci detektorem, podařilo se najít drobné poklady minulosti jako mince, křesadlo ve tvaru koně či závěs měšce zdobený postavou ženy s dítětem. Na konci louky se u výběžku lesa našly olovené kule, středověké opaskové nákončí i novodobé rozbušky z granátů, které jsou tichými připomínkami dob, kdy do této krajiny vstoupila noha vojáka.

Pokud budete pokračovat směrem ke Sluhům, projdete loukou, kde se kdysi pěstovala kořenová zelenina. Dokládají to olovené plomby od semen s vyobrazením rostlin. I dnes tu občas narazíte na planě rostoucí petržel nebo mrkev, drobný, ale poetický pozdrav minulých časů.

Nedávná revitalizace Mlýnského rybníka přinesla nový příběh. Staré pověsti praví, že až rybník vyschne, postihne místní neštěstí. A opravdu, když byl kvůli revitalizaci vypuštěn, vyschly i okolní studny. Po odbahnění se podařilo prozkoumat dno, přičemž došlo k objevu nečekaných pokladů, jako například germánské spony z období stěhování národů, krásně zachované středověké kruhové spony a fragmentů raně novověkých prstenů.

Ještě v 80. letech minulého století byl rybník známý svou čistou vodou – místní se tu v létě koupávali, zřejmě stejně jako jejich předkové v minulých staletích.

A nakonec malá záhada. Ve svahu nad rybníkem se skrývá jeskyňka, na jejíchž stěnách jsou vytesány dva otvory a uprostřed se otevírá puklina. Z té proudí chladný vzduch. Kam vede? Nikdo přesně neví. Možná do starých chodeb, možná jen do malé skalní dutiny.

Když se tu na chvíli zastavíte, ztišíte dech a zaposloucháte se, zdá se, že i samotná krajina zde šeptá svůj příběh.

*Petr Studničný,
spolupracovník muzea*

Brandýský „pamětník“

Pamětník je sběratelská edice v podobě pamětních medailí, která má za účel v raženém kovu propagovat navštívený turistický cíl (památku). Kupující, nejen z řad numismatiků a milovníků drobné plastiky, mají tak na předmětná místa hodnotnou a trvalou památku. Tyto medaile se prodávají výhradně na pokladnách památek nebo v informačních centrech měst, kde se památka nachází.

Emitentem je firma Pamětník s. r. o. Firma se od roku 2004, kdy byla založena, specializuje na výrobu upomínkových předmětů obecně, zejména však na medaile, plakety, odznaky či štítky na hole. Medaile vykazují jednotnou podobu i rozměry (prům. 36 mm, tl. 2 mm) a každá památka, která kdy byla na medaili ztvárněna, má přidělené svoje číslo. Medaile bývají umístěny v plastové kapsli a součástí balení je i kartič-

ka se stručnou informací o památce. Více o medailích této edice a společnosti Pamětník s. r. o. naleznete na stránkách www.pametnik.cz.

Město Brandýs nad Labem-Stará Boleslav bylo poctěno svým „Pamětníkem“ s číslem 416 v roce 2017, kdy v této ročníkové emisi byla vydána medaile věnovaná národní kulturní památce zámku v Brandýse nad Labem. Na přední straně je zobrazen jeden z typických pohledů na zámek s dominantní hodinovou věží s opisem: „ZÁMEK · · BRANDÝS NAD LABEM · ·“.

Na rubu je umístěna mapa České republiky s bodem označujícím pozici památky, v našem případě tedy zámku. Nad mapou se nachází menší dvouřádkový nápis: „BRANDÝS / NAD LABEM“. Dole pod mapou shledáme štítek s číslem památky (tedy „416“). V opisu vidíme: „ČESKÁ REPUBLIKA“ a „PAMĚTNÍK“ (lemováno třemi lipovými lístky). Medaile jsou raženy v šesti provedeních (leštěná mosaz, leštěná měď, nikl, bílá mosaz a bimetalické kombinace měď + mosaz a mosaz + měď).

*Miloš Hummel,
spolupracovník muzea*

Václav Junek, Obálka knihy *Mlha nad Atlantikem*, 1969.

PŘEDNÁŠKY

3. 2. 2026 od 18 hodin

Václava Jandečková
**„Svědectví o smrti Jana Masaryka
- nová zjištění“**

Multimediální přednáška badatelky a spisovatelky Václavy Jandečkové přiblíží tragické události z 10. března 1948, které byly vnímány jako symbolická tečka za československou demokracií.

VÝSTAVY

Michaela Stejskalová
Lidé, jejich koníčky a jiná zvířata
Obrazy akryl, plátno
Vernisáž 8.1.2026 17,30

Oblastní muzeum Praha-východ
Vás zve na výstavu
**NA VLNÁCH
DOBRODRUŽSTVÍ**
VÁCLAV JUNEK
malíř a ilustrátor
15.1. 2026-22. 3. 2026

VERNISÁŽ
15. 1. 2025
v 18,00 hod.

